

مرکز مطالعات و توسعه آموزش علوم پزشکی

دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی شهید بهشتی

راهنمای تدوین طرح دوره – طرح درس

گردآوری و تدوین:

دکتر فخرالسادات حسینی

دکتر فروزان شکوه

دکتر عباس دانش کهن

ویراست اول

بهار ۱۳۹۴

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دوره (Course) ، درس (Lesson)

دوره (Course) در زبان عامه همان یک واحد درسی است و به اشتباه درس خوانده می شود . مثلاً « درس بیوشیمی - دو واحد » در رشته پرستاری یک دوره محسوب می شود . هر دوره دو واحدی تئوری معمولاً از ۱۷ جلسه یا درس (Lesson) تشکیل می شود . لطفاً دقت کنید که از این پس این کلمات با همین تعریف بکار گرفته شده و باید تعاریف قبلی را فراموش کنید .

طرح دوره (Course plan)

یک دوره موفق نیازمند طراحی^۱ دقیق است . با اجزاء فرایند طراحی دوره در دوره های قبلی (درسهای قبلی همین دوره در LMS) آشنا شده اید . هم اکنون باید دانش خود را در یک چارچوب جدید گرد هم آورده و یک طرح دوره کامل تدوین نمایید . طرح دوره (course plan) مستندی است که در آن مشخصات طراحی یک دوره بطور کامل ثبت می گردد . طرح درس نیز چنین است تنها در محدوده یک درس (با تعریف بالا) انجام می شود . برای کامل بودن کار برای هر دوره باید به تعداد جلسات آموزشی طرح درس تهیه شده باشد تا طرح دوره کامل باشد . یک چارچوب برای طرح دوره تدوین شده که آن را در زیر مشاهده می کنید . پیشنهاد می شود یک پرینت از چارچوب گرفته و با مطالعه هر بخش سعی کنید آن را برای دوره مورد نظر خود، آن را تکمیل کنید . سوالات خود در هر بخش را هم بنویسید تا در جلسه حضوری با حضور کارشناسان بر طرف شود . ابتدا یک بار اجزاء آن را مرور کنید . برای سهولت آموزش هر بخش این چارچوب با عدد نشان داده شده است که تدریجاً با تعریف و فرایند ثبت هر یک از اجزاء آنها آشنا می شوید .

---

¹ Planning

---

① توصیف دوره آموزشی .....

② نام دوره:

③ جمعیت هدف:

④ پیامدهای یادگیری پایان دوره :

پیامدهای شناختی:

پیامدهای روانی حرکتی:

پیامدهای نگرشی:

⑤ استراتژیهای ارتقا کیفیت در نظر گرفته شده در آموزش دوره:

⑥ محتوای آموزشی دوره:

a. سرفصلهای آموزشی دوره:

b. رفرانسههای آموزشی دوره:

⑦ متدهای آموزشی دوره:

⑧ تعداد ساعت / واحد آموزشی:

⑨ جایگاههای آموزشی دوره :

⑩ ارزشیابیهای دوره :

① توصیف دوره آموزشی.....

در جای نقطه چین نام دوره ایی که می خواهید برای آن طرح دوره بنویسید را تایپ کنید . مثلا اگر قصد دارید طرح دوره خود را برای دوره بیوشیمی (۱) که یک دوره دو واحدی رشته کارشناسی پرستاری است و آن را برای دانشجویان ترم دوم تدریس می کنید بنویسید ، باید در بخش نقطه چین بنویسید «**بیوشیمی**»^۱. این مطلب را در بخش (۲ نام دوره:) هم بنویسید .

③ جمعیت هدف:

منظور از جمعیت هدف ، نوع فراگیران دوره شما می باشد . در مثال فوق باید بنویسید : « دانشجویان ترم دوم کارشناسی پرستاری»

④ پیامدهای یادگیری پایان دوره :

پیامدهای شناختی:

پیامدهای روانی حرکتی:

پیامدهای نگرشی:

برای تکمیل این بخش ابتدا مطلب زیر را مرور کنید :

نوشتن پیامدها و اهداف آموزشی

براساس استانداردها، طراحان تدریس باید نتایج مطلوب تدریس (پیامدهای یادگیری) را با واژه‌های مبتنی بر عملکرد (اهداف عملکردی) تشریح نمایند. طراحان درس باید برای نوشتن پیامدهای یادگیری یا همان اهداف عملکردی ، «تحلیل وظیفه یا مفهوم» و «تحلیل فراگیر» را انجام دهند چرا که منشاء اهداف عملکردی

و یا پیامدهای پایان دوره، وظایف شغلی است که فرد بر اساس نقشهای مختلف خود بر عهده می گیرد. اهداف عملکردی آنچه را که فراگیران باید در پایان یک تجربه آموزش برنامه ریزی شده بدانند، انجام دهند یا احساس کنند را بطور ملموس و قابل درک بیان می کنند. پیامدهای یادگیری ممکن است در سطح رشته (اهداف کلی رشته - مثلاً زمان فارغ التحصیلی)، فازهای برنامه (اهداف حد واسط - مثلاً فاز علوم پایه پزشکی یا دندانپزشکی) و بلاخره دوره (پیامدهای پایان دوره مثلاً دوره بیوشیمی رشته پرستاری) تعریف شود. در همینجا توجه کنید که هر یک از پیامدهای یادگیری یک دوره ممکن است که از چندین هدف رفتاری تشکیل شود که در زیر مجموعه آن قرار گیرد و هر یک از آنها در یک یا چند درس تامین گردد. تقسیم بندی و سطح بندی پیامدها و اهداف یادگیری یکسان است که در زیر با آنها آشنا می شوید.

هدف نویسی (اهداف آموزشی) باید حداقل شامل دو مورد از سه بخش عملکرد (Performance)، معیارها (Criteria) و شرایط (Conditions) باشند. پیامدها / اهداف باید به صورت واژه‌هایی تعریف شوند که اندازه گیری اهداف را میسر نمایند. هر یک از بخشهای این اهداف به شرح زیر تعریف می شوند:

- آنچه فراگیران باید در پایان درس بتوانند انجام دهند (Performance).

- تا چه حد خوب باید بتوانند آن کار را انجام دهند (Criteria).

- و چه شرایطی باید وجود داشته باشد یا چه تجهیزاتی تا آنها بتوانند آن عملکرد را به نمایش بگذارند (Conditions).

بخش عملکردی (Performance) یک هدف آنچه را که فراگیر در پایان دوره بخوبی و با مهارت انجام خواهد داد، بیان می کند. این جزء یک فعالیت یا رفتاری است که باید در طول دوره یاد گرفته شود و پس از آن نشان داده شود. جمله عملکرد همیشه دارای یک فعل است و انتخاب آن معمولاً به نوع وظیفه‌ای که باید یاد گرفته شود، مربوط است.

بخش معیار (Criteria) یک هدف تشریح می کند که تا چه حد فراگیر باید خوب عمل کند تا عملکرد او قابل پذیرش محسوب شود. این بخش باید قابل اندازه گیری باشد. مقیاسها را می توان برحسب کمیت، کیفیت، هزینه، زمان یا الزامات مشتری بیان نمود. معیارها را می توان از کارهای گذشته، نیازهای فعلی عملکرد،

طرح‌های سازمانی آینده، پژوهش‌های آکادمیک و دولتی، پژوهش‌های مشتری محور، بهینه‌کاو، و منابع دیگر استخراج نمود. معیارها بر دو نوع هستند: معیارهای فرآیند و معیارهای نتیجه. یک معیار فرآیند شرح می‌دهد که فراگیر تا چه حد خوب باید یک وظیفه را انجام دهد. و معیار نتیجه هم نتیجه انجام آن وظیفه را تشریح می‌کند. مثالی از معیارهای فرآیند عبارتند از: «پیروی از رویه‌های سازمانی»، «اجرای الگوهای ایمنی سازمان» و «در مدت ده دقیقه» نمونه‌هایی از معیارهای نتیجه می‌تواند شامل موارد زیر باشد: «رضایتمندی مراجعین»، «با کمتر از سه خطا».

بخش شرایط (Conditions) هدف به این سؤال پاسخ می‌دهد: برای اینکه این عملکرد توسط فراگیر نشان داده شود، چه تجهیزات یا منابع دیگری لازم است؟ به مثال زیر توجه کنید :

روش جستجوی منابع در حیطه آموزش بهداشت و ارتقای سلامت را در جستجوی پیشرفته گوگل بر اساس روش تعیین شده در Google Guide توضیح دهد. شرایط

معیار عملکرد

طبقه‌بندی پیامدهای یادگیری (اهداف عملکردی) : طراحان درسی بیان اهداف عملکردی را با شناسایی انواع اهدافی که باید نوشته شود، شروع می‌کنند. مدرسین با توجه به طبقه‌بندی وظایف که قبلاً در فرآیند طراحی تدریس آماده شده است باید مشخص کنند که هر هدف به کدامیک از سه حیطه (KAS) زیر تمرکز دارد :

- دانش (knowledge)
- نگرش (attitude)
- مهارت (skill)

بلوم و همکارانش (۱۹۵۶) این سه حیطه یادگیری را تعریف کردند. اهدافی که بر افزایش دانش فراگیران تمرکز دارد اهداف شناختی (cognitive objectives)، اهدافی که بر تغییر نگرش‌های فراگیران تمرکز دارد اهداف عاطفی (affective objectives) و اهدافی که بر ایجاد مهارت‌های حرکتی متمرکز است اهداف روان حرکتی (psychomotor objectives) نام دارند. دانش به معنی حقایق و اطلاعات ضروری برای انجام یک

شغل یا وظیفه است. مهارتها شامل توانایی رفتار به روشی است که با عملکرد موفق شغلی همراه است و نگرشها احساساتی در مورد عملکرد هستند که به دیگر افراد ابراز می‌شوند. هر یک از این سه حیطة شامل سطوحی است که از پایین به بالا پیچیده‌تر می‌شوند. (اشکال صفحه ۱۰، ۱۲ و ۱۳). طراحان درس از طریق شناسایی سطحی از هر حیطة که می‌خواهند فراگیران را به آن سطح برسانند شروع به نوشتن طرح دوره و طرح درس خود می‌کنند.

نوشتن پیامدهای یادگیری (اهداف عملکردی)

برای نوشتن اهداف عملکردی طراحان درس باید با جمله زیر یا با کمی تغییر در آن کار را شروع کنند: در پایان این درس فراگیران باید بتوانند....

سپس باید ضمن بیان معیارها و شرایط، بخش عملکردی (performance) هدف را با استفاده از افعال مناسب بنویسند(افعال مربوط به هر یک از سه حیطة شناختی، عاطفی و رفتاری در صفحات بعد ارائه شده است).

اجتناب از اشتباهات متداول در نوشتن پیامدهای عملکردی:

۱. از نوشتن اهداف دارای کلمات زیاد اجتناب کنید و تا حد امکان آنها را با کلمات کمتری بنویسید.
۲. از زبان مبهم استفاده نکنید. کلمات و عباراتی از قبیل فهمیدن، آشنایی با دانستن نباید استفاده شود.
۳. هنگام تشریح شرایط ضروری، از نوشتن لیست طولانی تجهیزات و منابع مورد نیاز برای اجرای وظیفه خودداری کنید. فقط وسایلی و منابعی را بنویسید که برای یک فرد منطقی و معقول مشهود نباشد.

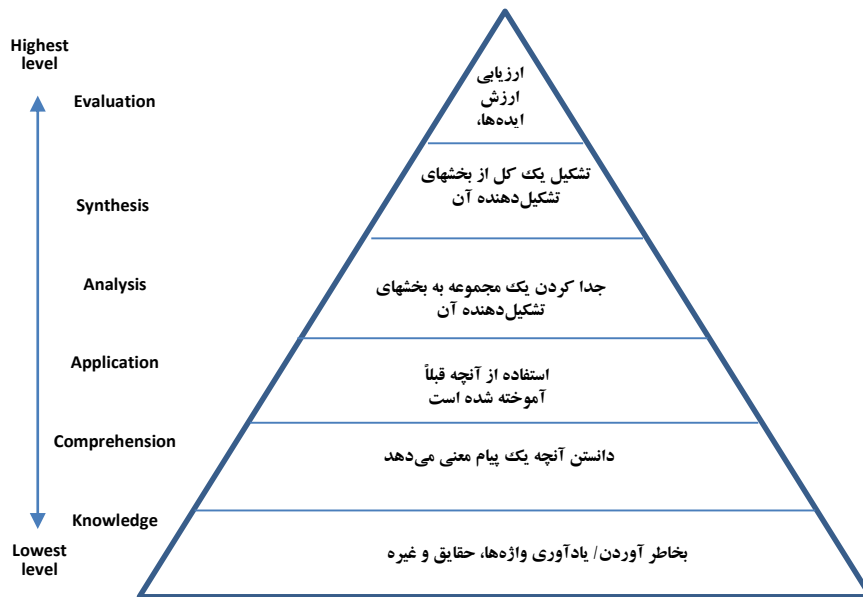
حیطة شناختی (Cognitive domain)

حیطه شناختی دانش (Knowledge) فراگیران را مورد هدف قرار می دهد . سطوح مختلف حیطه شناختی همراه با توضیحات و تعاریف آنها و همچنین افعال هر سطح در جدول شماره ۱ و شکل زیر آن آورده شده است . آنها را بدقت مطالعه نموده و در حد امکان تلاش کنید با درک آنها ، این افعال را بخاطر بسپارید .

جدول ۱: سطوح مختلف و فعلهای رفتاری هر سطح در حیطه شناختی

طبقات	توضیح	فعلهای رفتاری که باید برای تعریف اهداف آموزشی هر سطح بکار برد(به صورت زمان حال ساده و سوم شخص مفرد)
دانش (Recall)	اصطلاحات متداول را می داند. مفاهیم اساسی را می داند. روشها را می داند.	تعریف می کند. توصیف می کند. مشخص می کند. فهرست می کند. نام می برد. تکرار می کند. بیان می کند. جور می کند. نسخه برداری می کند.
درک و فهم(فهمیدن) (Comprehension)	اصول را می فهمد. تئوریها را می فهمد. قوانین را می فهمد.	مثال می زند. حل می کند. ترجمه می کند. تمیز می دهد. تخمین می زند. توضیح می دهد. بسط می دهد. تعمیم می دهد. بازنویسی می کند. خلاصه می کند. پیش بینی می کند. شناسایی می کند.
کاربرد (Application)	مفاهیم و اصول را در موقعیت جدید به کار می برد. قوانین و نظریهها را در موقعیتهای عملی به کار می برد.	تمرین حل می کند. طبقه بندی می کند. تغییر می دهد. محاسبه می کند. نمایش می دهد. کشف می کند. اندازه گیری. کنترل می کند. تغییر می کند.
تجزیه و تحلیل (Analysis)	ساختار یک اثر هنری را تجزیه و تحلیل می کند. جداول و نمودارها را تجزیه و تحلیل می کند. یک متن ادبی را تجزیه و تحلیل می کند.	به اجزاء تقسیم می کند. با نمودار نشان می دهد. مجزا می کند. تجزیه می کند. تفکیک می کند. جدا می کند. ربط می دهد. بحث می کند.
ترکیب (Synthesis)	اصول و قواعد را با یکدیگر ترکیب می کند. طرح جدیدی ابداع می کند. مطالب را با یکدیگر ترکیب می کند.	طبقه بندی می کند. درهم می آمیزد. افشاء می کند. تجدیدنظر می کند. بسازنویسی می کند. سخنرانی می کند. داستان می نویسد. شعر می سراید. تجدید سازمان می کند. مدون می کند. نمودار تهیه می کند. گروه بندی می کند.
ارزشیابی (Evaluation)	یک اثر هنری را ارزشیابی می کند. روشهای تدریس را ارزشیابی می کند. قوانین یادگیری را ارزشیابی می کند.	ارزشیابی می کند، مقایسه می کند. نتیجه گیری می کند. انتقاد می کند. تفسیر می کند. ربط می دهد. قضاوت می کند. داوری می کند. نمره می دهد. حمایت می کند.

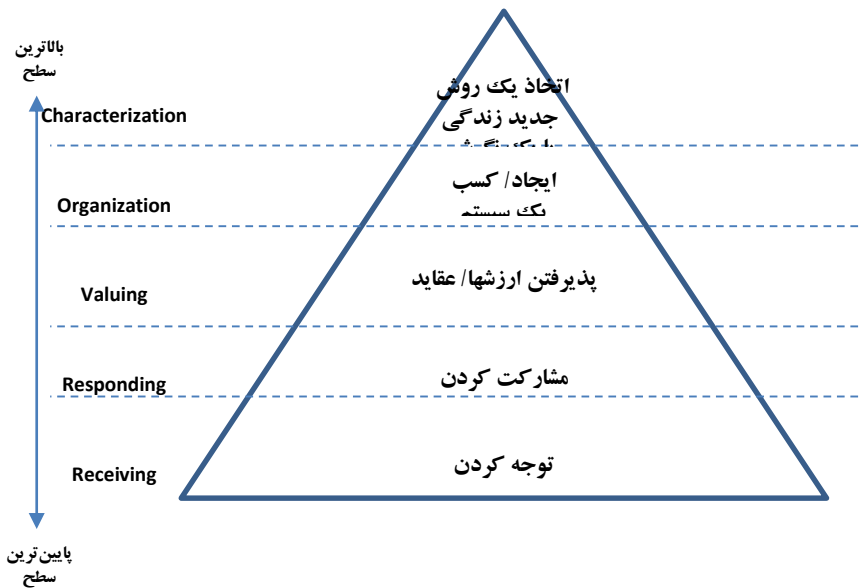
لازم به ذکر است که یکی از دانشجویان آقای بلوم (۲۰۰۱) تغییراتی در سطوح حیطه شناختی ایجاد کرد بدین ترتیب که پس از سطح تحلیل (analysis) سطح ارزشیابی (evaluation) و سپس خلق کردن (ترکیب یا ایجاد کردن) (creating) را به عنوان سطح آخر حیطه شناختی طبقه‌بندی کرد. بعنوان یک مثال از سطح creating می‌توان از طراحی یک ماشین جدید برای انجام یک کار خاص نام برد.

حیطه عاطفی (Affective domain)

حیطه عاطفی، احساسات، عواطف و نگرش را هدف قرار می دهد. سطوح مختلف حیطه عاطفی همراه با توضیحات و تعاریف آنها و همچنین افعال هر سطح در جدول شماره ۲ و شکل زیر آن آورده شده است. آنها را بدقت مطالعه نموده و در حد امکان تلاش کنید با درک آنها، این افعال را بخاطر بسپارید.

جدول ۲: سطوح مختلف و فعلهای رفتاری هر سطح در حیطه عاطفی

طبقات	توضیح	فعلهای رفتاری که باید برای تعریف اهداف آموزشی هر سطح بکار برد(به صورت زمان حال ساده و سوم شخص مفرد)
دریافت (Receiving)	نسبت به اهمیت یادگیری، آگاهی نشان می دهد. نسبت به نیازهای انسان و مسائل اجتماعی حساسیت نشان می دهد. با دقت به فعالیتهای کلاس توجه می کند.	می پرسد. انتخاب می کند. دنبال می کند. قرار می دهد. نام می برد. اشاره می کند. توصیف می کند. مشخص می کند. با دقت گوش می دهد. سؤال می کند. می نشیند ارائه می دهد.
واکنش (Responding)	قوانین مدرسه را رعایت می کند. برای انجام کاری ویژه، داوطلب می شود. از مطالعه شعر و ادب لذت می برد.	پاسخ می دهد. کمک می کند. موافقت می کند. اجابت می کند. پیروی می کند. بحث می کند. تبریک می گوید. اجرا می کند. تمرین می کند. می خواند. گزارش می دهد.
ارزشگذاری (ارج نهادن) (Valuing)	به نقش علم و زندگی روزمره ارج می نهد. نسبت به رفاه و آسایش دیگران علاقه نشان می دهد. خود را در قبال پیشرفت اجتماعی متعهد می داند.	کامل می کند. پیشقدم می شود. دعوت می کند. ملحق می شود. پیشنهاد می کند. سهیم می شود. کار می کند. مطالعه می کند. تحسین می کند. تشکر می کند.
سازماندهی ارزشها (Organization)	نقش برنامه ریزی منظم در حل مسائل را می شناسد. مطابق تواناییها، علایق و اعتقادات خویش برنامه ای برای زندگی خود تدوین می کند.	طرفداری می کند. تغییر می دهد. تنظیم می کند. تلقین می کند. مقایسه می کند. تعمیم می دهد. تعدیل می کند. تغییر می دهد. اصلاح می کند. منظم می کند. سازمان می دهد. ربط می دهد. ترکیب می کند.
تبلور کسب ارزش یا ارزشهای سازمان یافته در شخصیت (Characterization)	برای انجام کار مستقل، از خود اعتماد به نفس نشان می دهد. در فعالیتهای گروهی، عملاً همکاری می کند. عادات خوب بهداشتی را جذب می کند.	اعتقاد دارد. انجام می دهد. تمییز می دهد. تحت نفوذ قرار می دهد. کیفیت چیزی را تعیین می کند. تجدیدنظر می کند. خدمت می کند. ممیزی می کند. گلچین می کند. داوری می کند. قضاوت می کند. حمایت می کند. خدمت صادقانه انجام می دهد.

در اینجا با ذکر یک مثال با سطوح مختلف حیطه عاطفی بیشتر آشنا می‌شوید:

هر وقت بخواهید اهمیت و ارزش موضوع را در نزد دانشجویان مطرح کنید باید در حیطه نگرشی کار کنید.

مثال: جلب توجه دانشجوی پزشکی به درد بیمار و لزوم اقدام برای تسکین درد

در سطح اول (Receiving) دانشجو به وجود چنین مسئله‌ای آگاهی پیدا می‌کند (باید به درد بیمار هم توجه کرد).

در سطح دوم (Responding) دانشجو به درد بیمار حساس شود.

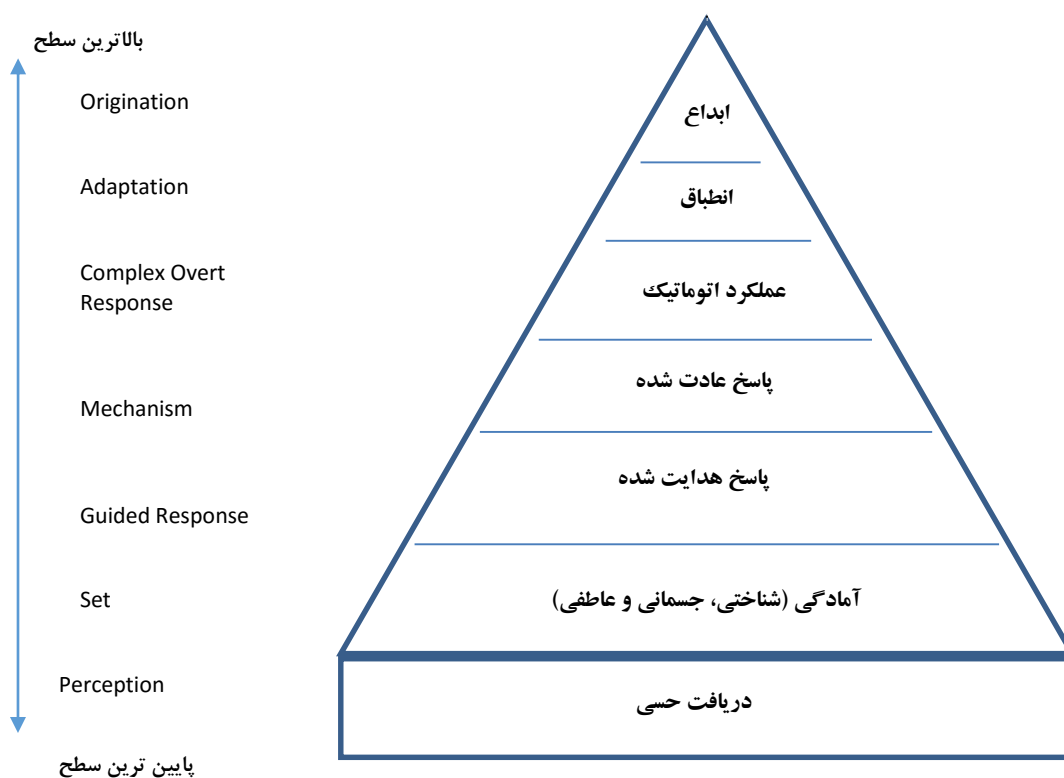
در سطح سوم (Valuing) به ارزش توجه به درد بیمار اعتقاد پیدا می‌کند.

در سطح چهارم (Organizing) دانشجو ارزشها و ایده‌های مختلف را در کنار هم سازماندهی می‌کند و این ارزش را در بین ارزشهای خود رتبه‌بندی می‌کند.

در سطح آخر (Characterization) دانشجو به یک ارزش خاص معتقد می‌شود و آنرا در رفتارش تأثیر می‌دهد و فرد با این صفت (حساس به درد بیمار) شناخته می‌شود.

حیطه روان حرکتی (Psychomotor domain)

اهداف حیطة روان حرکتی بر مهارتهای فیزیکی که نیازمند هماهنگی مغز و فعالیت ماهیچه ها است تمرکز دارد . مثلا خم کردن یک لوله در آزمایشگاه که نیازمند بکارگیری مهارت دست یک فرد حرفه ایی است ، نمونه ایی از این اهداف است . دقت کنیم بسیاری از کارهایی که هم اکنون در آزمایشگاهها انجام می شود نیازمند مهارت شناختی بوده و در حیطة روانی حرکتی نمی گنجد . دقت کنیم اهداف روانی حرکتی اهدافی است که نیازمند هماهنگی فعالیت ماهیچه ها با مغز انسان نظیر رگ گرفتن ، لوله تراشه گذاشتن و .... است . سطوح مختلف حیطة روان حرکتی همراه با توضیحات و تعاریف آنها و همچنین افعال هر سطح در شکل زیر و جدول شماره ۳ آورده شده است . آنها را بدقت مطالعه نموده و در حد امکان تلاش کنید با درک آنها ، این افعال را بخاطر بسپارید.

جدول ۳: سطوح مختلف و فعلهای رفتاری هر سطح در حیطة روان حرکتی

طبقه	توضیح	فعل‌های رفتاری که باید برای تعریف اهداف آموزشی هر سطح بکار برد(به صورت زمان حال ساده و سوم شخص مفرد)
دریافت حسی (Perception)	توانایی استفاده از حواس برای هدایت فعالیت های حرکتی	تشخیص میدهد - میشنود - می بیند - بو میکشد - مزه می کند - لمس می کند
آمادگی (Set)	شامل آمادگی ذهنی ، فیزیکی و عاطفی است. این آمادگی برای پاسخ فرد به موقعیت های مختلف لازم است.	تنظیم می کند- قرار میدهد- پوزیشن میدهد - آماده میسازد- جای میگزارد
پاسخ هدایت شده (Guided) (Response)	مراحل اولیه یادگیری مهارت‌های پیچیده شامل تقلید و آزمایش و خطا	تقلید میکند- شناسایی میکند- کپی میکند - تزییق میکند - تکرار می کند
پاسخ عادت شده (Mechanism)	پاسخ‌های یادگرفته شده به عادت تبدیل شده و حرکات با اعتماد و مهارت بیشتر انجام میگیرد	تنظیم میکند- میسازد - نشان میدهد - اشاره می کند- مخلوط میکند - دستکاری میکند
عملکرد اتوماتیک (Complex Overt) (Response)	عملکرد بدون تاخیر و اتوماتیک	هماهنگ می کند - نشان میدهد - عمل می کند - حفظ می کند -
انطباق (Adaptation)	مهارت‌ها بخوبی شکل گرفته و فرد میتواند الگوهای حرکتی را در موارد لزوم تغییر دهد	می سازد - تغییر میدهد - تکمیل میکند - فراهم میکند - اصلاح می کند
ابداع (Origination)	برای مشکل یا موقعیت ویژه الگوهای حرکتی جدید و متناسب خلق میکند	می سازد - خلق می کند - طراحی میکند - تولید می کند-بازیافت می کند

حال لازم است پس از مطالعه این بخش تلاش کنید تا پیامدهای پایان دوره خود را تنظیم نموده و در بخش ④ پیامدهای یادگیری ..... بنویسید . دقت کنید که همین کار در سطح درس هم تکرار می شود با این تفاوت که مثلا هر پیامد یادگیری در دوره ممکن است به چندین هدف رفتاری تقسیم شود که در یک یا چند درس تامین شود .

⑤ استراتژیهای آموزشی در نظر گرفته شده در آموزش دوره:

استراتژیهای آموزشی انتخاب محتوا، متد و آزمون تعریف شده است . در حقیقت مسیری که انتخاب می کنید تا با طی آن مسیر به اهداف آموزشی خود برسید استراتژی آموزشی نامیده می شود . امروزه راهبردهای نوینی برای ارتقای کیفیت آموزش پیشنهاد شده است که از جمله آنها می توان به مدل ارتقاء کیفیت SPICES آقای هاردن اشاره نمود . SPICES مخفف شش استراتژی به شرح زیر است :

۱. دانشجو محوری	Student centered
۲. یادگیری مبتنی بر مسئله	Problem base learning
۳. ادغام	Integration
۴. پاسخگوئی به جامعه	Community Responsive
۵. انتخابی بودن	Electiveness
۶. نظام مند بودن	Systematic

با دخالت دادن بیشتر دانشجویان در فرآیند یادگیری و در نظر گرفتن فعالیتهای بیشتری برای آنان (حتی الامکان فعالیتهای و تکالیف بصورت انفرادی باشد) از استراتژی **دانشجو محوری** برای ارتقای کیفیت تدریس استفاده کنیم تعیین تکالیف چالشی (نه خیلی ساده و نه بسیار دشوار) مستلزم حمایت نیز هست یعنی باید با اختصاص وقت مناسب آنها را در انجام تکالیف راهنمایی کنیم و حتما تکالیف را بررسی کنیم و بازخورد سازنده بدهیم تا هم انگیزه های آنان برای یادگیری تقویت و هم اشکالات برطرف شود تا در تکالیف بعدی موفقیت بیشتری داشته باشند.

Student – centered strategy

- اگر محتوای درس و تکالیف را تا حد امکان بر اساس نیاز دانشجویان و متناسب با محل کار آینده آنان و با توجه به رشته تحصیلی شان تنظیم کنید با استفاده از استراتژی مبتنی بر جامعه به ارتقای کیفیت تدریس کمک نموده اید .

Community – based strategy

- حل مسئله استراتژی دیگری است که تاثیر بسیار زیادی در ارتقای کیفیت دارد. برای این کار می توانیم به تمرینها یا حل یک مسئله شناختی فکر کنیم. برای سهولت کار می توانیم از سناریو هایی از موقعیت شغلی واقعی خود استفاده کنیم و آن را به شکل یک مسئله بنویسیم .

Problem-based learning strategy

⑥ محتوای آموزشی دوره:

a. سرفصلهای آموزشی دوره:

در این بخش سرفصلهای دوره که در کلیه جلسات آموزشی این دوره تدریس می کنید باید در یک مجموعه آورده شود . انتخاب سرفصل های دوره علاوه بر اینکه با توجه به سرفصل های برنامه مصوب یک رشته انتخاب میشود باید با توجه به پیامدهای یادگیری دوره نیز تعیین شود مثلا اگر در پیامدهای یادگیری دوره به اداره درد بیمار اشاره شده باشد باید سرفصل هایی از جمله فیزیولوژی درد یا اقدامات موثر برای رفع درد گنجانده شود. ممکن است شما در این بخش از سرفصلهای کلی تری نسبت به سرفصلهای هر درس استفاده کنید . مثلا بنویسید:

۱. پروتئینها

۲. چربیها

۳. آنزیمها

b. رفرانسههای آموزشی دوره:

در این بخش لازم است کلیه رفرانسههای مورد استفاده در دوره لیست شود . مثلا کتاب هارپر .

7) متدهای آموزشی دوره:

در این بخش لازم است کلیه روشهای آموزشی که در درسهای این دوره قصد دارید بکار بگیرید لیست شود .
مثلا ممکن است علاوه بر سخنرانی فعال ، بحث گروهی ، آموزش بر مبنای حل مسئله ، ایفای نقش..... را در نظر بگیرید.

8) تعداد ساعت / واحد آموزشی:

در این بخش لازم است تعداد کل ساعت مورد نیاز برای دستیابی به اهداف این دوره را نوشته شود . مثلا برای دوره دو واحدی تئوری بیوشیمی نوشته می شود : ۳۴ ساعت

9) جایگاههای آموزشی دوره :

در این بخش لازم است کلیه مکانهایی که برای تدریس این دوره در نظر گرفته اید لیست کنید . مثلا ممکن است در نظر گرفته باشید بخشی از آموزش علاوه بر کلاس درس ، در آزمایشگاه یا بخش بالینی اجرا شود در اینصورت باید نوشته شود : کلاس درس ، آزمایشگاه ، بخش بالینی

10) ارزشیابیهای دوره :

در این بخش لیستی از آزمونهای مختلفی که در بخشهای ارزشیابیهای تکوینی^۲ یا پایانی^۳ برای این دوره در نظر گرفته اید لیست کنید . مثلا ممکن است آزمون تشریحی برای میان دوره / میان ترم در نظر گرفته باشید که ماهیت تکوینی یا بازخوردی (این بدان معنی است که نمره این آزمون ارتباطی با نتایج پایانی ندارد و فقط جنبه بازخوردی دارد) دارد و برای انتهای دوره هم آزمون پایانی تستی در نظر گرفته اید که بخشی از نمره انتهای هم نقد یک مقاله است ، پس باید بنویسید : امتحان تشریحی میان ترم با ماهیت تکوینی و در پایان دوره MCQ (۱۵ نمره) و نقد مقاله (۵ نمره)

---

² Formative

³ Summative

طرح درس (Lesson plan)

در این بخش راهنمای تنظیم طرح درس ارائه می گردد . پیشنهاد می شود یک پرینت از چارچوب زیر گرفته و با مطالعه هر بخش سعی کنید آن را برای یک جلسه آموزشی خود که دوره آن را قبلا نوشته اید تکمیل کنید . سوالات خود در هر بخش را هم بنویسد تا در جلسه حضوری با حضور کارشناسان بر طرف شود . ابتدا یک بار اجزاء آن را مرور کنید . برای سهولت آموزش هر بخش با عدد نشان داده شده است که تدریجا با تعریف و فرایند ثبت هر یک از اجزاء آنها آشنا می شوید .

1 طرح درس

2 نام درس:

3 جایگاه آموزشی:

4 اهداف پایان درس:

اهداف شناختی:

اهداف روانی حرکتی :

اهداف نگرشی:

9 مراجع	8 وسایل کمک آموزشی	7 زمان مورد نیاز	6 متد	5 سرفصل
				۱. ۲. ۳. ۴.

10 کار / تجربه های عملی / تکالیف:

11 ارزشیابی درس:

2) نام درس:

نامی برای یک جلسه آموزشی خود انتخاب نموده و در این بخش بنویسید : مثلاً «آموزش آنزیمها»

3) جایگاه آموزشی:

در این بخش لازم است مکانی که برای تدریس این جلسه در نظر گرفته اید لیست کنید . ممکن است در نظر گرفته باشید در کلاس درس ، در آزمایشگاه یا بخش بالینی ..... اجرا شود. در اینصورت هر یک را انتخاب کردید بنویسید . مثلاً آزمایشگاه

4) اهداف پایان درس:

اهداف شناختی:

اهداف روانی حرکتی :

اهداف نگرشی:

برای نوشتن این بخش به « نوشتن پیامدها و اهداف آموزشی » مراجعه نموده و بر اساس آن توضیحات این اهداف را بنویسید .

5) سرفصل

در این بخش سرفصلهایی که قصد دارید در این جلسه تدریس کنید لیست نموده برای هر سرفصل در بخش (6) متد، روش آموزشی و در (7) زمان مورد نیاز ، میزان زمانی که برای تدریس این سرفصل لازم است و در (8) وسایل کمک آموزشی ، در صورتی که وسایلی نظیر کامپیوتر ، اورهد یا ..... نیاز دارید و در بخش (9) مراجع ، هم رافرانسهای مورد نظر را بنویسید .

توجه : برای انتخاب متد آموزشی دقت کنید که باید روش آموزشی مورد نظر شما متناسب با اهداف درس بوده و در حقیقت دستیابی به هدف را امکانپذیر نماید . بدین منظور یکبار دیگر جدول زیر را مرور کنید :

Table 5.2. Matching Educational Methods to Objectives

Education Method	Type of Objective				
	Cognitive: Knowledge	Cognitive: Problem-Solving	Affective: Attitudinal	Psychomotor: Skills or Competence	Psychomotor: Behavioral or Performance
Readings	+++	+	+	+	
Lecture	+++	+	+	+	
Discussion	++	++	+++	+	+
Problem-solving exercises	++	+++	+		+
Programmed learning	+++	++		+	
Learning projects	+++	+++	+	+	+
Role models		+	++	+	++
Demonstration	+	+	+	++	++
Real-life experiences	+	++	++	+++	+++
Simulated experiences	+	++	++	+++	+
Audio or video review of learner	+			+++	+
Behavioral/ environmental interventions*			+	+	+++

Note: blank = not recommended; + = appropriate in some cases, usually as an adjunct to other methods; ++ = good match; +++ = excellent match (consensus ratings by authors).

* = removal of barriers to performance; provision of resources that promote performance; reinforcements that promote performance.

10 کار/تجربه های عملی/تکالیف:

در این بخش اگر تمرین ، کارگروهی ، سناریو یا تکلیفی در نظر گرفته اید بطور کامل تشریح کنید . نمونه های آن را می توانید در نمونه پیوست مطالعه کنید . بهر حال تشریح کامل این بخش بسیار با اهمیت است تا اگر کسی این طرح درس را مطالعه نمود، بتواند قضاوت کند تا چه حد این طرح امکانپذیر است و دستیابی به اهداف در آن مقدور است .

⑪ ارزشیابی درس:

در این بخش اگر برای پایان درس خود آزمون انتهائی در نظر گرفته اید ، بنویسید . ممکن است هر چند درس یک آزمون در نظر گرفته باشید که آن را هم می توانید در بخش خود بنویسید . در اینجا هم باید به تناسب شیوه های آزمون با اهداف آموزشی دقت کنید . این موضوع را می توانید در درس مربوطه مرور کنید .

نکاتی برای نوشتن بهتر طرح درس

- طرح درس خود را همانگونه که در حال حاضر اجرا و تدریس می کنیم بنویسیم.
- در حیطه شناختی^۴ باید دقت کنیم که اشتباه رایج این است که معمولا اهداف سطوح پایین مانند نام بردن و تعریف کردن را ذکر می کنیم ولی اگر با دقت بیشتری به اهداف آموزشی فکر کنیم می بینیم که در واقع و در نهایت، اهداف سطوح بالاتری مد نظر می باشد که اگر از ابتدا مدرس به آنها و شیوه تحقق آنها فکر نکند ، آن اهداف هیچگاه تحقق نمی یابد . پس با خود شرط کنیم که در اهداف پایان دوره همیشه به بالاترین سطح اهداف آموزشی فکر کنیم که این سطوح معمولا در کارشناسی ارشد سطوحی مانند تحلیل کردن و یا ارزشیابی کردن می باشد .
- سعی کنیم در بخش اهداف پایان دوره حتما یک یا بیشتر هدف نگرشی نیز بنویسیم . دقت کنیم که تحقق این اهداف نیز مستلزم برنامه ریزی در طرح درس بوده و باید در هر درس به این اهداف هم فکر کنیم . در نوشتن اهداف این حیطه در جلسات ابتدائی دروس از سطوح پایین تر مانند سطح « دریافت^۵ » و افعالی از قبیل « آگاه شدن » شروع کنیم و برای جلسات انتهایی درس ، اهداف سطوح بالاتر مانند سطح « سازماندهی » و افعالی مانند « انتخاب کردن » استفاده کنیم . بدیهی است که برای تحقق اهداف سطوح بالای نگرشی بیشتر از روشهای فعال تدریس مانند بحث گروهی و یا کارهای عملی استفاده کنیم.

^۴ -Cognitive

^۵ -Receiving

- بعنوان یک قانون کلی می توان گفت بهتر است ، مدت زمان سخنرانی را در تدریس خود کاهش دهیم و از روشهای فعالتر مانند بحث و کار در گروههای کوچک و حل مسئله و.... استفاده کنیم.

- در نوشتن کلیه اهداف تلاش کنیم تا **استاندارد** آن را نیز تعیین کنیم مثلا بر اساس رفرنس خاصی یا در مدت زمان خاصی یا مثلا با حداکثر ۲ اشتباه (مبنای تعیین معیارها در جزوه پیوست اشاره شده است).

مثال :

روش جستجوی منابع در حیطه آموزش بهداشت و ارتقای سلامت را در جستجوی پیشرفته گوگل بر اساس روش تعیین شده در Google Guide توضیح دهد.

در این مثال Google Guide معیار استاندارد ما است .

ضمیمہ

توصیف دوره آموزشی منش حرفه ای (پروفشنالیسم)

دوره ۱: کارگاه مقدماتی

نام دوره: منش حرفه ای و المان های آن

جمعیت هدف: اساتید بالینی گروه پزشکی

پیامدهای پایان دوره: در پایان دوره فراگیران باید بتوانند به پیامدهای زیر دست یابند:

پیامدهای شناختی:

مفهوم منش حرفه ای (Professionalism) در پزشکی و ابعاد مختلف آن را بر اساس مدل قرارداد اجتماعی Cruess & Cruess بازشناسی کند.

المان های منش و رفتار حرفه ای و غیر حرفه ای را بر اساس مدل قرارداد اجتماعی Cruess & Cruess تحلیل کند.

پیامدهای روانی حرکتی: ندارد.

پیامدهای نگرشی:

از اهمیت رعایت منش و رفتار حرفه ای در تعاملات پزشکی آگاه باشد.

از اهمیت نقش خود به عنوان الگوی منش و رفتار حرفه ای در تعاملات پزشکی آگاه باشد.

از اهمیت نقش آموزش در بروز منش حرفه ایی مناسب آگاه باشد.

استراتژیهای ارتقا کیفیت در نظر گرفته شده در آموزش دوره:

این دوره بر مبنای استراتژی دانشجو محوری و حل مسئله طراحی و اجرا می گردد.

محتوای آموزشی دوره:

C. سرفصلهای آموزشی دوره:

۱. مقدمه و معرفی اهداف دوره
۲. تعریف منش حرفه ای در پزشکی و ابعاد آن شامل: تاریخچه پروفشنالیسم، تعاریف، منشور حقوق بیمار و تعهدات پزشک، ارزش های اصلی در منش حرفه ای، اخلاق و منش حرفه ای، ویژگی ها و صفات فرد پزشک حرفه ای
۳. آموزش منش حرفه ای شامل: تعریف برنامه درسی، چرایی آموزش منش حرفه ای، زمان مناسب برای آموزش منش حرفه ای، مکان مناسب برای آموزش، فرد مناسب برای آموزش و موانع آموزش منش حرفه ای

d. رفرنسهای آموزشی دوره:

Cruess, R. L., Cruess, S. R., & Steinert, Y. (Eds.). (2009). *Teaching medical professionalism*. New York, NY: Cambridge University Press.

Steinert, Y. (2009). *Educational Theory and Strategies for Teaching and Learning Professionalism*. In R.L. Cruess, S.R. Cruess & Y. Steinert (Eds.), *Teaching Professionalism* (31-52). New York, NY: Cambridge University Press.

Cruess, S. R., & Cruess, R. L. (1997). *Professionalism must be taught*. *BMJ: British Medical Journal*, 315(7123), 1674.

Maudsley, G., & Strivens, J. (2000), *Promoting professional knowledge, experiential learning and critical thinking for medical students*. *Medical Education*, 34(7), 535–544.

متدهای آموزشی دوره: سخنرانی، فیلم، بحث در گروه کوچک، کار گروهی

تعداد ساعت / واحد آموزشی: کارگاه یک روزه

جایگاههای آموزشی دوره کلاس درس

ارزشیابی های دوره : تکرار پیش آزمون و مقایسه موقعیت پیش و پس آزمون در هر فرد به تفکیک .

طرح درس ۱

نام درس: مقدمه و معرفی دوره

جایگاه آموزشی: کلاس درس

اهداف پایان درس: فراگیران در پایان این درس باید بتوانند :

اهداف شناختی:

اهداف دوره را توضیح دهند.

اهداف نگرشی:

از اهمیت منش و رفتار حرفه ای مناسب در تعاملات پزشکی آگاه باشد .

مراجع	وسایل کمک آموزشی	زمان مورد نیاز	متد	سرفصل
Cruess & Cruess	کاغذ و قلم	۱۵ دقیقه	پرسش نامه	۵. پیش آزمون
	ویدئو پروژکتور	۶۰ دقیقه	نمایش فیلم و بحث گروهی	۶. اهمیت منش حرفه ایی
	لپ تاپ و پاورپوینت	۴۵ دقیقه	سخنرانی – هم اندیشی	۷. تبیین اهداف دوره

کار/تجربه های عملی/تکالیف:

- ۱- تکمیل پیش آزمون مروری بر منش حرفه ای
- ۲- نمایش فیلم -سکانس ابتدایی فیلم « تدابیر افراطی »
- ۳- بحث گروهی در خصوص المان های رفتار حرفه ای دیده شده در فیلم
  - رفتار پزشک فیلم در این شرایط مناسب بود یا خیر؟ با ذکر دلیل
  - این نحوه رفتار چه تاثیری بر پیامد اداره بیمار در سطح فرد و جامعه دارد؟

هدف از این فعالیت: موضوعات مربوط به منش حرفه ای هم برای آموزش دهنده و هم برای فراگیر دارای چالش های بسیاری است. موارد مربوط به نقض اصول حرفه ای غالباً با احساس ترس، استرس و نگرانی همراهند. به همین دلیل لازم است که شرکت کنندگان در کارگاه احساس کنند که در محیطی دوستانه، بدون قضاوت و امن در حال گفتگوی علمی درباره یک موضوع هستند. به همین دلیل یک شروع درست می تواند منجر به برقراری ارتباط مناسب و همکاری بیشتر در طول برگزاری کارگاه گردد.

در توضیحاتی که قبل از انجام پیش آزمون داده می شود بسیاری از مفاهیم و اصول کار در دوره شفاف خواهد شد. همچنین استفاده از نمایش فیلم به شرکت کنندگان کمک می کند تا بدانند که قرار نیست در مورد مفاهیم انتزاعی و ناملموس به گفتگو پردازند بلکه اصول و المان های منش و رفتار حرفه ای موضوعی است که در تعاملات روزمره پزشکی قابل بازشناسی است.

طرح درس ۲

نام درس: تعریف منش حرفه ای و المان های آن

جایگاه آموزشی: کلاس درس

اهداف پایان درس: فراگیران در پایان این درس باید بتوانند :

اهداف شناختی:

تاریخچه و و سیر تحول مفهوم منش حرفه ای را تعریف کنند.

مفهوم حرفه ای بودن در پزشکی را توضیح دهد .

ارتباط اخلاق و منش حرفه ایی را توضیح دهند .

اهداف نگرشی:

از اهمیت منش و رفتار حرفه ای مناسب در تعاملات پزشکی آگاه باشد .

مراجع	وسایل کمک آموزشی	زمان مورد نیاز	متد	سرفصل
Cruess & Cruess	لپ تاپ و پاورپوینت	۳۰ دقیقه	سخنرانی	۱. تاریخچه ای کوتاه از سیر تحول مفهوم پروفشنالیسم
Cruess & Cruess		۳۰ دقیقه	سخنرانی	۲. تعاریف مختلف از منش حرفه ای در پزشکی -
Cruess & Cruess		۳۰ دقیقه	سخنرانی	۳. ارتباط اخلاق و منش حرفه ای

طرح درس ۳

نام درس: تعریف منش حرفه ای و المان های آن

جایگاه آموزشی: کلاس درس

اهداف پایان درس: فراگیران در پایان این درس باید بتوانند :

اهداف شناختی:

المان های منش و رفتار حرفه ای را بازشناسی کنند.

المان های رفتار حرفه ای را در موقعیت های دارای تعارض و چالش تحلیل کنند.

اهداف نگرشی:

از اهمیت منش و رفتار حرفه ای مناسب در تعاملات پزشکی آگاه باشد .

مراجع	وسایل کمک آموزشی	زمان مورد نیاز	متد	سرفصل
Cruess & Cruess	لپ تاپ و پاورپوینت	۳۰ دقیقه	بحث در گروه کوچک	۱. کارگروهی ۱- بحث در زمینه المانهای منش حرفه ای
		۴۵ دقیقه	سخنرانی	۲. المان های منش حرفه ای در پزشکی - نقش های healer & profession
	ویدئو پروژکتور	۶۰ دقیقه	نمایش فیلم - کارگروهی ۲	۳. بازشناسی المانهای منش حرفه ای - تحلیل رفتار

کار/تجربه های عملی/تکالیف:

کارگروهی ۱

شرکت کنندگان کارگاه به دو گروه تقسیم می شوند. در هر گروه صفات والمان های یکی از نقش های پزشکی یعنی درمانگر و فرد حرفه ای را انتخاب می کند. در هر گروه در مورد بهترین ویژگی یا مصداق آن نقش بحث می شود. در مورد صفات یا ویژگی هایی که در هر دونقش لازمند بحث می شود. هر گروه لیستی از رفتارهایی که ویژگی بارز پزشک به عنوان درمانگر یا فرد حرفه ای را نشان دهد تهیه می کنند. لیست تهیه شده با لیست اصلی مقایسه می شود و در مورد آن بحث می شود.

کارگروهی ۲

نمایش فیلم -سکانس ابتدایی فیلم « تدابیر افراطی»

بحث گروهی در خصوص المان های رفتار حرفه ای دیده شده در فیلم -سوالیات کلیدی در مورد فیلم :

- المانهای مثبت منش حرفه ای که در فیلم مشاهده می کنید نام برده توضیح دهید . در این فیلم شرکت کنندگان باید به المانهای مسئولیت پذیری ، توجه به بیمار ، کار گروهی ، تعهد نشان دادن به بیمار اشاره شود .
- المانهای منفی مورد اشاره در فیلم کدامند توضیح دهید . در این فیلم لازم است به المان قضاوت کردن در خصوص بیماران ، تبعیض در ارائه خدمات اشاره نمایند .

طرح درس ۴

نام درس: آموزش منش حرفه ای

جایگاه آموزشی: کلاس درس

اهداف پایان درس: فراگیران در پایان این درس باید بتوانند :

اهداف شناختی:

- برنامه درسی مناسب برای انتقال مفاهیم مرتبط با منش حرفه ای را توضیح دهند .
- زمان و مکان مناسب برای آموزش منش حرفه ای را تعریف کنند .
- تفاوت آموزش منش حرفه ای در دوره undergraduate و postgraduate را توضیح دهند .
- انواع مداخلات آموزشی ممکن برای انتقال اصول و ارزش های حرفه ای را نام برده و نحوه آموزش رفتار بر اساس الزامات حرفه را توضیح دهند .
- موانع فردی و سازمانی آموزش منش حرفه ای را توضیح دهند .

اهداف نگرشی:

- از اهمیت نقش خود به عنوان الگوی منش و رفتار حرفه ای در تعاملات پزشکی آگاه باشد .
- از اهمیت نقش آموزش در بروز منش حرفه ایی مناسب آگاه باشد .

مراجع	وسایل کمک آموزشی	زمان موردنیاز	متد	سرفصل
Cruess & Cruess	لپ تاپ	۱۵ دقیقه	سخنرانی فعال	۱- چرا باید منش حرفه ای آموزش داده شود؟
		۱۵ دقیقه	سخنرانی فعال	۲- منش حرفه ای در چه زمانی باید آموزش داده شود؟
		۱۵ دقیقه	سخنرانی فعال	۳- مکان مناسب برای آموزش منش حرفه ای کجاست؟
		۱۵ دقیقه	سخنرانی فعال	۴- چه کسی مسئولیت این آموزش را بر عهده دارد؟
		۱۵ دقیقه	سخنرانی فعال	۵- چه عواملی مانع آموزش منش حرفه ای می شوند؟
		۱۵ دقیقه	سخنرانی فعال	۶- اهمیت role modeling در آموزش منش حرفه ای
		۳۰ دقیقه		۷- جمع بندی

کار/تجربه های عملی/تکالیف: ندارد

ارزشیابی کارگاه مقدماتی: پس از آزمون -ارزشیابی کل دوره در این بخش به صورت تجمعی و اجرای مجدد پیش آزمون و مقایسه عملکرد فردی در دو بخش پیش و پس از آزمون خواهد بود.

بازخورد جمعی در مواردی که مشکلات شایع در پس آزمون مشاهده شود انجام شده و رفرانسهای مطالعه بیشتر ارائه می گردد.